

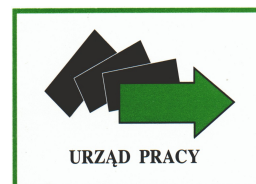
WOJEWÓDZKI URZĄD PRACY W TORUNIU

*ANALIZA ZAPOTRZEBOWANIA NA ANIMATORA GOSPODARCZEGO
PRZEPROWADZONA PRZEZ PARTNERÓW PROJEKTU LEONARDO DA
VINCI “KSZTAŁCENIE ANIMATORÓW GOSPODARCZYCH
W ROZSZERZAJĄCEJ SIĘ EUROPIE”
PODSUMOWANIE*

Edukacja i Kultura

Leonardo da Vinci

TORUŃ, LISTOPAD 2005

SPIS TREŚCI

<i>I.</i>	<i>POLSKA</i>	2
1.	Analiza zapotrzebowania na animatora gospodarczego w województwie kujawsko – pomorskim przeprowadzona przez Wojewódzki Urząd Pracy w Toruniu.....	2
2.	Pogłębiona analiza zapotrzebowania na animatora gospodarczego w województwie kujawsko – pomorskim przeprowadzona przez Wojewódzki Urząd Pracy w Toruniu..	3
3.	Analiza stanowiska pracy i zawodu animatora gospodarczego w trzech specjalnościach przeprowadzona przez Wojewódzki Urząd Pracy w Toruniu.....	4
<i>II.</i>	<i>HOLANDIA</i>	5
1.	Analiza zapotrzebowania na animatora gospodarczego w Holandii przeprowadzona przez Christelijke Agrarische Hogeschool Dronten.....	5
<i>III.</i>	<i>FRANCJA</i>	6
1.	Analiza zapotrzebowania na animatora gospodarczego we Francji przeprowadzona przez L’Institute Nationale Polytechnique de Toulouse.....	6
<i>IV.</i>	<i>SZWECJA</i>	7
1.	Analiza zapotrzebowania na animatora gospodarczego w Szwecji przeprowadzona przez Linkopings Universitet.....	7
<i>V.</i>	<i>WNIOSKI</i>	9
<i>VI.</i>	<i>ANALIZA STANOWISKA PRACY I ZAWODU ANIMATORA GOSPODARCZEGO W TRZECH SPECJALNOŚCIACH – RAPORT</i>	12
1.	Animator rozwoju regionalnego.....	12
2.	Animator przedsiębiorczości.....	17
3.	Animator rozwoju technologicznego.....	22

I. POLSKA

1. Analiza zapotrzebowania na animatorów gospodarczych w województwie kujawsko – pomorskim przeprowadzona przez Wojewódzki Urząd Pracy w Toruniu.¹

Metodologia

W kwietniu i maju 2005 roku zostało przeprowadzone na terenie województwa kujawsko – pomorskiego badanie zapotrzebowania na animatorów gospodarczych. Badaniem objęto te obszary rynku pracy, gdzie, jak założyliśmy, pracują osoby wykonujące zadania związane z rozwojem regionalnym, rozwojem przedsiębiorczości i rozwojem technologicznym. W przypadku rozwoju regionalnego były to organa administracji rządowej i samorządowej w regionie oraz ośrodki doradztwa rolniczego. W odniesieniu zadań związanych z rozwojem przedsiębiorczości zwrócono się do instytucji administracji rządowej i samorządowej w regionie, ośrodków doradztwa rolniczego, a także do centrów wspierania przedsiębiorczości, izb przemysłowo – handlowych i stowarzyszeń naukowo – technicznych. W przypadku zadań związanych z rozwojem technologicznym badaniem objęto natomiast ośrodki wspierania przedsiębiorczości i doradztwa rolniczego, a także próbę przedsiębiorców w regionie.

Celem badania było po pierwsze, pozyskanie informacji o zadaniach związanych z rozwojem regionalnym, rozwojem przedsiębiorczości i rozwojem technologicznym, jakie realizowane są przez przedsiębiorstwa i instytucje regionu oraz o tym, kto te zadania wykonuje i w jakim zakresie pracownikom tym potrzeba poszerzenia kwalifikacji, a po drugie odpowiedź na pytanie, czy istnieje zapotrzebowanie na animatora gospodarczego w regionie i jakiego przygotowania od niego się oczekuje. Badanie zrealizowano w oparciu o trzy kwestionariusze ankiet mające na celu wychwycenie specyfiki trzech specjalności animatora gospodarczego: regionalnej, przedsiębiorczości i technologicznej.

Badanie przeprowadzono we współpracy z Kujawsko – Pomorskim Związkiem Pracodawców i Przedsiębiorców w Bydgoszczy oraz Bydgoską Radą Federacji Stowarzyszeń Naukowo-Technicznych Naczelnej Organizacji Technicznej. Łącznie wysłano 466 ankiet, z czego otrzymano 131 wypełnionych ankiet (zwrotność wyniosła 28,1%).

¹ Pełny tekst raportu pt. „A Demand for Economic Animators in the Kuyavian-Pomeranian Region” został przekazany podczas spotkania w Bilbao”

2. Poglębiona analiza zapotrzebowania na animatorów gospodarczych w województwie kujawsko – pomorskim przeprowadzona przez Wojewódzki Urząd Pracy w Toruniu.²

Metodologia

W sierpniu 2005 r. na terenie województwa kujawsko – pomorskiego zostało przeprowadzone pogłębione badanie zapotrzebowania na animatorów gospodarczych.

Podczas gdy pierwszy etap badania objął swoim zakresem pracodawców regionu, co do których założono, że zatrudniają osoby wykonujące zadania związane z rozwojem regionalnym, rozwojem przedsiębiorczości oraz rozwojem technologicznym, to w drugim, pogłębionym etapie zamiarem było zebranie informacji od pracowników wykonujących te zadania. W związku z tym próba badawcza objęła te podmioty, które w pierwszym etapie badania potwierdziły fakt zatrudniania osób wykonujących zadania związane z rozwojem gospodarczym w jego trzech specjalnościach. W przypadku zadań związanych z rozwojem regionalnym badaniem objęto organa administracji rządowej i samorządowej w regionie. W odniesieniu do zadań związanych z rozwojem przedsiębiorczości zwrócono się do instytucji regionalnej administracji rządowej i samorządowej, ośrodków doradztwa rolniczego, a także do centrów wspierania przedsiębiorczości, izby przemysłowo – handlowej i stowarzyszeń naukowo – technicznych. W przypadku zadań związanych z rozwojem technologicznym badaniem objęto ośrodki wspierania przedsiębiorczości, a także próbę przedsiębiorców.

Badanie zostało przeprowadzone we współpracy z Kujawsko – Pomorskim Związkiem Pracodawców i Przedsiębiorców w Bydgoszczy. Łącznie rozesłano 95 ankiet, z czego otrzymano 91 wypełnionych (zwrotność wyniosła 95,8%).

Celem badania było pozyskanie od osób bezpośrednio zajmujących się zadaniami związanymi z rozwojem regionalnym, przedsiębiorczości i technologicznym informacji na temat obecnych i przyszłych trudności, które mogą być przeszkodą w wykonywaniu powierzonych zadań oraz informacji na temat potrzeb szkoleniowych będących odpowiedzią na pojawiające się problemy.

² Pełny tekst raportu pt. „A Report on the In-Depth Demand Analysis for Economic Animators in The Kuyavian-Pomeranian Region” dostępny jest na Blackboard.

3. Analiza stanowiska pracy i zawodu animatora gospodarczego w trzech specjalnościach.

W ramach programu *Leonardo da Vinci* „Kształcenie animatorów gospodarczych w rozszerzającej się Europie”, przeprowadzono badanie mające na celu opracowanie charakterystyk trzech nowych zawodów: animator rozwoju regionalnego, animator rozwoju przedsiębiorczości, animator rozwoju technologicznego. Posłużono się w tym celu metodologią stosowaną w Polsce do tworzenia charakterystyk zawodów. Użyto kwestionariuszy analizy stanowiska pracy i syntetyzujących uzyskane informacje, kwestionariuszy analizy zawodu. Zbierając informacje i dokonując opisu zawodów odniesiono się do następujących obszarów:

- Zadania i czynności zawodowe,
- Środowisko pracy,
- Wymagania psychologiczne,
- Wymagania fizyczne i zdrowotne,
- Warunki podjęcia pracy na danym stanowisku,
- Możliwości awansu na stanowisku (rozwoju kariery zawodowej),
- Możliwość podjęcia pracy przez dorosłych.

W pierwszym etapie przygotowano krótkie opisy tych zawodów, w oparciu o charakterystyki wyselekcjonowanych zawodów uznanych za pokrewne. Kolejny etap prac to wywiady z osobami wykonującymi czynności charakterystyczne dla interesujących nas zawodów, choć nie mających proponowanej w projekcie nazwy. W tym celu przeprowadzono wywiady: ze specjalistą działu doradztwa i szkoleń *Toruńskiej Agencji Rozwoju Regionalnego* w Toruniu, ze specjalistą działu wdrożeń maszyn i urządzeń do przetwarzania tworzyw sztucznych w *Instytucie Metalchem* w Toruniu i przedstawicielem administracji publicznej. Uzyskano w ten sposób informacje umożliwiające opisanie zawodów uwzględniające obecne realia. Następnym etapem było przeprowadzenie kolejnych wywiadów, tym razem dziewięciu - z podziałem po trzy dla każdej specjalności i opracowywania na ich podstawie trzech charakterystyk zawodów mających charakter projekcyjny. Zastosowano te same narzędzia, aczkolwiek przedmiotem zainteresowania nie był stan dzisiejszy każdego z tych zawodów a stan przyszły, pożądany, który uwzględni dynamikę zmian w treściach pracy czy sytuację rynkową. Każda z osób, z którą przeprowadzano rozmowę odnosiła się do wykonywanego zawodu w kontekście wyzwań przyszłościowych.

II. HOLLANDIA

1. Analiza zapotrzebowania na animatora gospodarczego w Holandii przeprowadzona przez Christelijke Agrarische Hogeschool Dronten.³

Methodology

To explore the workfield of the future economic animator, CAH Dronten held a questionnaire. According to the definition of 'economic animator', the workfield covers three professions; regional development, technological development and entrepreneurship. From each field 5 organisations and companies were selected. That brings us on 15 interviews in total. The results of the interviews were carefully analysed in order to elaborate an appropriate curriculum for the future economic animator.

In order to understand the nature of the organisation, the interviewer stood on the background. The interviews had an open character. This means that the interviewer gave the interviewee room for own input. Part of the questionnaire contained questions applicable in all fields, part of it contained specific questions for each field.

Questionnaire:

Introduction of project and definition of Economic Animator

- 1) What is your first reaction on this definition?
- 2) How could your organisation be defined as an economic animator?
- 3) How does your company support the surroundings?
- 4) Could you rank 3 developments in your workfield?
- 5) Do you see bottlenecks the next 10 years?
- 6) What kind of skills are needed to solve these bottlenecks? / What kind of knowledge is needed to solve these bottlenecks?
- 7) Do you miss these kind of skills in your organisation? / Do you miss these kind of knowledge in your organisation?
- 8) What kind of education do the employees of this organisation have?

Regional development organisation:

- 9) What connection do you see with other regional development organisations?
- 10) Do you have any ideas for a curriculum for the Economic Animator?

Technological development organisation:

- 11) What connection do you see with other technological development organisations?
- 12) Do you have any ideas for a curriculum for the Economic Animator?

³ Pełny tekst raportu dostępny na Blackboard

III. FRANCJA

1. Analiza zapotrzebowania na animatora gospodarczego we Francji przeprowadzona przez L'Institute Nationale Polytechnique de Toulouse.⁴

Methodology

We didn't take a questionnaire as a basis - type; more precisely, we had recourse there initially, on the occasion of a pre - investigation by postal mail... The rate of answers obtained, even weaker than we had feared it, then made us orient the gait of investigation toward a set of "open interviews", alone together, based on the three trade-profiles.

The choice of an "open - interview" was suggested by some reticence we felt on the first contacts we could have directly with persons in charge of economic development: we soon realized that many interlocutors had their own ideas about what to understand with an economic animator – these ideas being both very acute and very restricted to their own domain of activity. This can explain why a first postal mail campaign had little success – and convinced us to re -organise our investigation towards something a bit heavier to perform, but with better chance to make sure we could share the same vision on the profession profiles.

At the time of these interviews, we tried to discern the interest of the organisms questioned towards these professions, of possible modifications to the published profiles, of the recommendations on the profiles, the applicable formation types, as well as a local need quantification concerning these professions.

The first phase of the interview concerned the examination and a re-lecture together of the profiles description. Second part of the interview was then about the relevance of this vision that we proposed. The continuation of the discussion was logically about the needs of educational formation relative to each of the professions. The last point in these interviews was the quantification of the opportunities offered to the trainees having followed the formation of programmes elaborated for each of the professions, in terms of employment.

⁴ Pełny tekst raportu pt. „Economic Animators: Demand Analysis in France” jest dostępny na Blackboard.

IV. SZWECJA

1. Analiza zapotrzebowania na animatora gospodarczego w Szwecji przeprowadzona przez Linkopings Universitet.⁵

Methodology

To perform a demand analysis for the economic animator education program, persons working with economic development at 14 different organizations, companies and municipalities had been interviewed. The companies, organizations and municipalities were sorted into one of three groups; regional development, technical development and entrepreneurship. Some organizations could fit in more than one group, but have in this report been placed in just one.

Every interview was held by two persons and notes were taken during the discussions. After starting with an opening introduction about the project and its goal the interviews were based on 11 questions which partly were adjusted to suit the different groups. The interviews had an open character and the discussion could include subjects not included in the questionnaire.

The interviews have been analysed and the results summarized for every company, organization or municipality in order to find out an answer about the need and the possible content of the program, tendencies in economic development and target group for the education.

Questionnaire:

- 1) What is your reaction on the definition of an economic animator?
- 2) In what way is your organization working as an economic animator?
- 3) What assignments in your organization are linked to regional development/technological development/entrepreneurship?
- 4) What positive and negative tendencies do you see for future regional development/technological development/entrepreneurship?
- 5) What problems do you see for future development? How can these problems be solved?
- 6) What skills, knowledge and qualifications are needed for the employees in your organization?
- 7) What kind of education do the employees in your organization have?
- 8) Do the employees get any further education at work?

⁵ Pełny tekst raportu pt. „Demand analysis for economic animator education program” jest dostępny na Blackboard.

- 9) What need of education is there in your organization? Is there a lack of skills, knowledge and qualifications?
- 10) Do you have any suggestions for a curriculum for an economic animator? Desirable skills or qualifications?
- 11) Do you see a need for an economic animator education?

V. WNIOSKI⁶

1. Badane firmy i instytucje realizują zadania związane z szeroko pojętym rozwojem regionalnym, rozwojem przedsiębiorczości i rozwojem technologicznym. Należą do nich m.in.: współpraca z partnerami regionalnymi nad wspólnymi projektami rozwoju regionalnego, pełnienie funkcji reprezentacyjnych i promowanie regionu poza jego granicami, prowadzenie i wspieranie działalności inkubatorów przedsiębiorczości, udzielanie wsparcia finansowego i doradczego, stymulowanie firm do rozwoju, transfer technologiczny.
2. Struktura wiekowa i zawodowa pracowników wykonujących zadania związane z rozwojem regionalnym, przedsiębiorczości lub technologicznym jest zróżnicowana. Najczęściej wskazywano na zawody ekonomiczne, prawnicze i politologiczne (*political science*), a w przypadku animatora rozwoju technologicznego na inżynierów i ekonomistów (*academic degrees in engineering and business*). Pod względem poziomu wykształcenia dominują osoby z wyższym wykształceniem, choć podkreśla się także znaczenie doświadczenia zawodowego i zdobywania nowych umiejętności w miejscu pracy (*on – the – job training*).
3. Respondenci wskazywali najczęściej na: brak wsparcia finansowego państwa na rozwój i badania, brak przełożenia czynionych inwestycji w badania na komercjalizację jego produktów, niedostosowanie prawa do wolnego rynku i ograniczenia w uruchamianiu i prowadzeniu działalności gospodarczej, a także na braki w posiadanych umiejętnościach lub wiedzy pracowników jako główne przeszkody w realizacji zadań związanych z rozwojem gospodarczym.
4. Dostrzega się potrzebę poszerzenia kwalifikacji u pracowników wykonujących zadania związane z rozwojem regionalnym, przedsiębiorczości i technologicznym. Różnie postrzega się zakres, w jakim kwalifikacje te powinny zostać poszerzone. W przypadku osób wykonujących zadania związane z rozwojem regionalnym i rozwojem przedsiębiorczości zwraca się uwagę na znajomość języków obcych, polityk Unii Europejskiej, prawa, zagadnień ekonomicznych, a także na zdolności interpersonalne i praktyczne umiejętności biznesowe (komunikacja, negocjacje, przywództwo). W przypadku osób wykonujących zadania związane z rozwojem technologicznym

⁶ Oprócz badania zapotrzebowania na animatora gospodarczego Partnerzy projektu z Francji, Szwecji, Holandii, Włoch, Hiszpanii i Polski przeprowadzili także analizy programów edukacyjnych obecnych w ich krajach, których tekst dostępny jest na Blackboard.

natomiast nacisk położony jest na ekonomię, informatykę, wdrażanie nowych technologii oraz na wiedzę specjalistyczną ściśle związaną z działalnością firmy.

Pogłębione badania przeprowadzone przez Wojewódzki Urząd Pracy w Toruniu ujawniło natomiast dostrzeganą przez osoby bezpośrednio zajmujące się zadaniami wszystkich trzech specjalności animatora gospodarczego potrzebę poszerzenia kwalifikacji w zakresie znajomości języków obcych, polityk Unii Europejskiej, prawa oraz zagadnień informatycznych.

Ponadto zwraca się uwagę na konieczność ujmowania programów edukacyjnych animatora ekonomicznego w szerszej perspektywie, uwzględniając takie wielopłaszczyznowe zadania, jak: zarządzanie procesem, tworzenie strategii rozwoju, transfer wiedzy, tworzenie pomostu pomiędzy ugrupowaniami społeczno – politycznymi, przy jednoczesnym podkreśleniu znaczenia zdolności interpersonalnych i zmysłu ekonomicznego.

5. Badane podmioty wykazywały zainteresowanie profilem animatora gospodarczego także w kontekście zatrudnienia osób wyspecjalizowanych w tym kierunku. Osoby ubiegające się o zatrudnienie na stanowisku związanym z rozwojem regionalnym, przedsiębiorczości lub technologicznym powinny posiadać wyższe wykształcenie, które obok doświadczenia zawodowego stanowi najważniejszy punkt wymagań większości badanych podmiotów w tym zakresie. Animator ekonomiczny, według wypowiedzi respondentów, powinien wykazywać się ponadto szeroką wiedzą o sytuacji społeczno – ekonomicznej regionu, znajomością zagadnień prawnych, ekonomicznych, politycznych i informatycznych, a także znajomością języków obcych i umiejętnościami interpersonalnymi.
6. W opinii respondentów na kreowanie pracy animatora gospodarczego w przyszłości wpływ będą miały zjawiska: globalizacji prowadzącej do szybszego rozwoju technologicznego, koncentracji biznesu w dużych miastach, rosnącej konkurencji oraz znaczenia Małych i Średnich Przedsiębiorstw, problemów demograficznych, dalszego rozwoju sektora usług i kształtowania się różnych form zatrudnienia. Przyszłe zadania stojące przed animatorem gospodarczym mogą skupić się szczególnie na rozwoju regionalnym wraz z zagadnieniem przedsiębiorczości (współpraca z partnerami regionalnymi na rzecz rozwoju, aktywizowanie społeczności lokalnych, pozyskiwanie środków na rozwój lokalny), a także na rozwoju technologicznym (wdrażanie nowych technologii oraz doradztwo w tym zakresie).

Kwalifikacje, jakie mogłyby być przydatne w przyszłości w pracy związanej z rozwojem regionalnym, przedsiębiorczości i technologicznym, obejmują umiejętności: tworzenia

i wdrażania strategii technologicznych oraz strategii rozwoju w szybko zmieniających się warunkach rynkowych, identyfikacji kierunków rozwoju społeczno – ekonomicznego, oceny konkurencyjności przedsiębiorstwa na rynku, tworzenia studium wykonalności i *business planu*, a także doradztwa w tym zakresie.

VI. ANALIZA STANOWISKA PRACY I ZAWODU ANIMATORA GOSPODARCZEGO W TRZECH SPECJALNOŚCIACH – RAPORT.

1. ANIMATOR ROZWOJU REGIONALNEGO

ZADANIA I CZYNNOŚCI ROBOCZE

Animator rozwoju regionalnego to osoba przygotowana do pełnienia funkcji kierowniczych w jednostkach samorządowych na szczeblu gminy, powiatu i województwa. Jest on powoływany przez władze samorządowe i odpowiada bezpośrednio przed nimi. Jego głównym zadaniem jest realizacja polityki regionalnej w zakresie rozwoju regionu. Może on pracować np. na stanowisku Głównego Specjalisty w Departamencie Rozwoju Regionalnego w Urzędzie Marszałkowskim. Jego praca polega na inicjowaniu, koordynowaniu i nadzorowaniu realizacji zadań oraz inwestycji związanych z rozwojem regionu w poszczególnych dziedzinach. Zakłada to ścisłą współpracę z poszczególnymi wydziałami i departamentami administracji samorządowej i państwowej. Animator rozwoju regionalnego przygotowuje projekty badawcze mające na celu ocenę aktualnej sytuacji regionu w poszczególnych dziedzinach. Następnie analizuje uzyskane informacje. Na tej podstawie określa potrzeby i opracowuje strategię dalszego rozwoju w tych obszarach. Opiniuje także i poddaje ocenie przedłożone mu projekty i programy rozwoju. Propozycje przedstawia władzom samorządowym. Podejmuje także z upoważnienia i w imieniu organów władzy, którym podlega, decyzje administracyjne w konkretnych sprawach. Ponadto pełni funkcje reprezentacyjne, promuje region na zewnątrz, zwłaszcza poza granicami kraju. Dbą o rozwijanie współpracy regionu z innymi regionami i krajami. Pozyskuje fundusze unijne. W tym celu niekiedy bierze udział w różnych spotkaniach, negocjacjach oraz imprezach okolicznościowych z udziałem także zagranicznych gości.

ŚRODOWISKO PRACY

materialne środowisko pracy

Animator rozwoju regionalnego pracuje głównie we własnym biurze i innych pomieszczeniach (np. salach konferencyjnych), w których odbywają się spotkania z inwestorami oraz przedstawicielami innych regionów. Pracuje głównie w pozycji siedzącej. W swojej pracy kontaktuje się bezpośrednio, korespondencyjnie lub za pośrednictwem urządzeń biurowych (telefon, faks) z innymi ludźmi i instytucjami. Korzysta też z komputera

z dostępem do internetu. Jego praca należy do prac lekkich. Towarzyszą jej uciążliwości typowe dla pracy biurowej: wielogodzinne przebywanie w pomieszczeniach zamkniętych, praca przy sztucznym oświetleniu).

warunki społeczne

Animator rozwoju regionalnego kontaktuje się bardzo często z innymi ludźmi. Kontakt ten jest intensywny i stały. Animator prowadzi konsultacje i bierze udział w negocjacjach, odpowiada na pytania i udziela rad, organizuje przedsięwzięcia, nawiązuje współpracę, reprezentuje region i władze samorządowe. W jego pracy dominuje pisemny i ustny sposób porozumiewania się, wspierany przez urządzenia telekomunikacyjne. Jego praca ma indywidualny charakter, wiąże się z dużą niezależnością i autonomią, ale z efektów swej pracy jest rozliczany przez władze samorządowe. Z uwagi na intensywne kontakty z reprezentantami różnych interesów, praca animatora rozwoju regionalnego niesie ze sobą ryzyko konfliktów z innymi ludźmi.

warunki organizacyjne

Godziny pracy animatora rozwoju regionalnego są stałe. W pracy spędza on z reguły 8 godzin. Bywa, jednak, że ze względu na przedłużające się spotkania i narady może być konieczna praca w godzinach nadliczbowych. Niekiedy z pracą na tym stanowisku związane są wyjazdy służbowe nawet poza teren danej miejscowości czy regionu. Czasem wymagana jest także praca w dni ustawowo wolne (np. soboty i niedziele), np. w związku z reprezentacją regionu na targach międzynarodowych itp. imprezach. Osoba zatrudniona na stanowisku głównego specjalisty w departamencie rozwoju regionalnego pracuje samodzielnie i nie pełni funkcji kierowniczych. Jednak osoba kierująca takim departamentem nadzoruje pracę wszystkich zatrudnionych tam osób. Pełni zatem funkcje kierownicze.

WYMAGANIA PSYCHOLOGICZNE

Animator rozwoju regionalnego powinien wyróżniać się wysokim poziomem intelektualnym, dojrzałością społeczną, chęcią pracy dla dobra regionu, bezwzględną uczciwością, silną motywacją, a także predyspozycjami osobowościowymi niezbędnymi do pracy na wyższych stanowiskach w administracji publicznej. Niezwykle ważna jest w tym zawodzie sprawność komunikowania się na poziomie interpersonalnym, umiejętność elastycznego i twórczego podejścia do problemów oraz gotowość do podejmowania w tym celu niezbędnego ryzyka. Nieodzowna jest łatwość wypowiadania się w mowie i na piśmie, płynność słowa, jasne i poprawne formułowanie myśli i idei, a także zainteresowania społeczne i naukowe. Konieczna jest gotowość do stałego dokształcania się i zainteresowanie bieżącymi

wydarzeniami politycznymi. Jeżeli animator zajmuje stanowisko kierownicze, wymagane są od niego umiejętności kierowania pracą zespołową. Poza tym z uwagi na kontakty z innymi departamentami niezbędna jest umiejętność współpracy, umiejętność negocjacji i rozwiązywania konfliktów. Od animatora wymaga się pracy w szybkim tempie, do czego niezbędna jest z jednej strony umiejętność koncentracji uwagi, z drugiej strony jej podzielność. Ponadto bardzo ważna jest umiejętność podejmowania szybkich i trafnych decyzji. Konieczna jest odporność na stres i zdolność samokontroli, ciekawość, ambicja, inicjatywność i kreatywność. Przydatna jest dobra pamięć i wyobraźnia, spostrzegawczość i dokładność.

WYMAGANIA FIZYCZNE I ZDROWOTNE

Praca animatora rozwoju regionalnego jest zaliczana do prac lekkich pod względem obciążenia fizycznego. Kandydatom na to stanowisko nie stawia się szczególnych wymagań zdrowotnych, powinni jednak charakteryzować się ogólnie dobrym stanem zdrowia. Wykluczone są ciężkie choroby układu krążenia oraz choroby psychiczne. Wskazana jest duża sprawność układu kostno – stawowego, sprawność narządu wzroku i słuchu. Osoby niepełnosprawne mogą wykonywać tę pracę po odpowiednim przystosowaniu stanowiska. Praca może stwarzać ryzyko chorób zwyrodnieniowych kręgosłupa z uwagi na wymuszoną pozycję siedzącą, w której zwykle jest wykonywana.

WARUNKI PODJĘCIA PRACY W ZAWODZIE

Do podjęcia pracy na stanowisku animatora do spraw rozwoju regionalnego konieczne jest wyższe wykształcenie najlepiej na kierunkach: administracja, zarządzanie, ekonomia lub prawo uzupełnione odpowiednimi studiami podyplomowymi w zakresie rozwoju regionalnego. Niezbędne jest posiadanie wiedzy z zakresu organizacji i funkcjonowania jednostek samorządu terytorialnego, znajomość ustawodawstwa w tym zakresie oraz prawa z zakresu współpracy regionalnej i międzynarodowej, stosunków gospodarczych oraz prawa unijnego. Przydatna jest wiedza z zakresu ekonomii i zarządzania oraz znajomość polityki gospodarczej regionu i państwa. Niezwykle przydatna i coraz bardziej niezbędna jest znajomość języków obcych. Mile widziana jest dobra prezencja. Ważna jest też umiejętność sprawnego posługiwania się nowoczesną techniką biurową.

MOŻLIWOŚCI AWANSU W HIERARCHII ZAWODOWEJ

Zawód animatora rozwoju regionalnego stwarza duże możliwości awansu zawodowego. Zależy to jednak od struktury organizacyjnej instytucji, w której jest zatrudniony. Większe urzędy (np. urząd wojewódzki, marszałkowski) z uwagi na rozbudowaną strukturę organizacyjną stwarzają większe możliwości awansu na kolejne coraz wyższe szczeble w hierarchii organizacyjnej. Rozwój kariery zależy też od posiadanych kwalifikacji. Rodzaje stanowisk, zaszeregowania i wymagań kwalifikacyjnych pracowników rządowych i samorządowych określają odpowiednie akty prawne ściśle je regulujące.

MOŻLIWOŚCI PODJĘCIA PRACY PRZEZ DOROSŁYCH

W zawodzie animatora rozwoju regionalnego mogą podejmować pracę osoby w różnym wieku, także starsze, o ile posiadają odpowiednie kwalifikacje i doświadczenie zawodowe.

ZAWODY POKREWNE

dyrektor generalny,
zastępca dyrektora generalnego ds. finansowo – administracyjnych,
kierownik wewnętrznej jednostki organizacyjnej działalności podstawowej,
specjalista ds. public relations,
specjalista administracji publicznej,
animator przedsiębiorczości.

LITERATURA

Ustawa o samorządzie terytorialnym

Ustawa o Narodowym Planie Rozwoju

Ustawa o zasadach wspierania rozwoju regionalnego

Ustawa o służbie cywilnej

Ustawa o finansach publicznych

Kodeks Postępowania Administracyjnego

W. Stoner, Ch. Wankel. *Kierowanie*, PWE, Warszawa 1995.

R. Cialdini. *Wywieranie wpływu na ludzi*, Towarzystwo Psychologiczne, Gdańsk, 1996.

Gazeta Prawna, czasopismo

Animator rozwoju regionalnego - projekcja

Zadania i czynności oraz warunki pracy w zawodzie nie będą różniły się od dotychczasowych. Zmianie ulegną tylko częściowo wymagania dla kandydatów do zawodu.

Wymagania:

- interdyscyplinarne wykształcenie
- znajomość języków obcych
- znajomość nowych programów komputerowych (nowe techniki komputerowe)

Umiejętności:

- umiejętność podejmowania decyzji
- umiejętności interpersonalne, które są niezbędne do współpracy z ludźmi
- umiejętność prowadzenia negocjacji

Cechy:

- dynamizm
- odporność emocjonalna na stres
- elastyczne myślenie, wizje nowych perspektyw
- otwartość na współpracę
- samodzielność
- cechy lidera

2. ANIMATOR PRZEDSIĘBIORCZOŚCI

ZADANIA I CZYNNOŚCI

Osoba przygotowana do pełnienia funkcji kierowniczych w jednostkach samorządowych na szczeblu gminy, powiatu lub województwa. Animatorzy przedsiębiorczości mogą pracować również w Agencjach Rozwoju Regionalnego jako specjaliści ds. doradztwa i szkoleń.. Zajmuje się rozwojem przedsiębiorczości w danym regionie. Inicjuje, koordynuje i nadzoruje realizację zadań oraz inwestycji związanych z promocją i rozwojem poszczególnych gałęzi gospodarki. Współpracuje z wydziałami poszczególnych gałęzi gospodarki oraz organizacjami zrzeszającymi przedsiębiorców i samymi przedsiębiorcami. Zajmuje się również prowadzeniem konsultingu w sprawach gospodarczych i organizacyjnych dla firm. Tutaj na plan pierwszy wysuwa się doradztwo z zakresu: bankowości, ubezpieczeń, transportu, administracji, szkoleń, transferu technologii, zarządzania i nadzorowania projektów inwestycyjnych. Jeżeli animator koncentruje się na kwestiach dotyczących organizacji i zarządzania przedsiębiorstw, to zajmuje się wtedy analizą działania struktur organizacyjnych przedsiębiorstwa pod kątem realizowanych przez nie celów. Zajmuje się również analizowaniem otoczenia firmy oraz zachodzącymi w nim przemianami ekonomicznymi, administracyjnymi i prawnymi, w celu zbadania ich wpływu na sposób funkcjonowania przedsiębiorstwa. Ponadto konsultuje z firmami maksymalizację zysków przedsiębiorstwa przy minimalizacji nakładów, przygotowuje raporty i ekspertyzy sytuacji (kondycji) ekonomicznej przedsiębiorstwa, projektuje i wdraża zmiany w zakresie standardów i procedur firmy, bada płynność finansową firmy, współtworzy biznes plan określonych inwestycji. Praca animatora przedsiębiorczości obejmuje też w dużej mierze projekty inwestycyjne. Charakter projektu zależy od zlecenia przekazanego przez klienta (przedsiębiorstwo). Wynikiem pracy animatora przedsiębiorczości koncentrującego się na organizacji i zarządzaniu przedsiębiorstwem, mogą być: raporty wskazujące silne i słabe strony przedsiębiorstwa, projekty proponowanych zmian dotyczących struktury organizacyjnej firmy, polityki personalnej, nowych procedur organizacji pracy, wskazówki usprawnienia przepływu informacji, propozycje modernizacji działań marketingowych i reklamowych.

W związku z dużym obszarem działania i dużą różnorodnością tematów w tym zawodzie, animator przedsiębiorczości powinien współpracować i konsultować się ze specjalistami, którzy zajmują się tylko określoną gałęzią gospodarki. W ten sposób łatwiej mu będzie

sprawować nadzór nad całością rozwoju gospodarczego na terenie regionu, którym się zajmuje.

ŚRODOWISKO PRACY

materialne środowisko pracy

Praca animatora przedsiębiorczości przebiega głównie w pomieszczeniach biurowych. Animator przedsiębiorczości pracuje zazwyczaj nad wieloma złożonymi projektami, dla różnorodnych klientów czy firm, co powoduje nieustanne nagromadzenie zadań do wykonania. Spędza on wiele godzin przy komputerze podczas przygotowania analiz, raportów czy ekspertyz, w związku z czym powstają lub pogłębiają się wady wzroku u tych osób. Podczas konsultacji z klientami, przedstawicielami firm, animator przedsiębiorczości dużo rozmawia, negocjując różne sporne kwestie, co spowoduje, że struny głosowe mogą zostać nadwyrężone.

warunki społeczne

Praca animatora przedsiębiorczości ma charakter indywidualny. Jest pracą bardzo wymagającą i samodzielną, aczkolwiek wiele projektów powstaje podczas pracy w zespole specjalistów i doradców. Animator samodzielnie przygotowuje opis metod i procedur działania, jakie wykonuje podczas pracy dla konkretnej firmy, czy klienta. Kontakty z ludźmi są w tym zawodzie bardzo intensywne i niezbędne. W tym przypadku istnieje również ryzyko powstawania konfliktów, gdyż osoby biorące udział w konsultacjach nierzadko pozostają ze sobą w konflikcie ze względu na sprzeczność interesów czy oczekiwań.

warunki organizacyjne

Animator przedsiębiorczości pracuje osiem godzin dziennie. Zdarza się, że osoba pracująca w tym zawodzie musi przemieszczać się na małych odległościach, w celach służbowych. Ze względu na charakter pracy od animatora wymaga się eleganckiego, estetycznego ubioru, podkreślającego szacunek do osób, z którymi się spotyka. Animator przedsiębiorczości może być zarówno podwładnym i jego praca jest wtedy okresowo nadzorowana, jak też wypełniać zadania osoby przełożonej i nadzorować pracę osób podlegających mu.

WYMAGANIA PSYCHOLOGICZNE

Ze względu na charakter i złożoność pracy animatora przedsiębiorczości wymagania psychologiczne wobec niego są bardzo wysokie i różnorodne. Praca w tym zawodzie jest nieodłącznie związana z ludźmi. Animator powinien być osobą wzbudzającą zaufanie i łatwo

nawiązującą kontakty z ludźmi. Powinien w taki sposób rozmawiać z ludźmi, aby zażegnać potencjalne źródła konfliktu i przekonać do proponowanych przez siebie rozwiązań. W sytuacjach trudnych, konfliktowych powinien bezwzględnie panować nad własnymi emocjami i zachować spokój, a także bezstronność opinii. Powinien umieć też przyjmować propozycje i rozwiązania sugerowane przez drugą stronę, co wymaga umiejętności podporządkowania się ogólnym procedurom. Animator przedsiębiorczości powinien być także dobrym obserwatorem i osobą spostrzegawczą, dostrzegać wszystkie istotne w danej sytuacji niuanse, które mogą mieć wpływ na przebieg rozmowy. Ważna jest też umiejętność wysuwania logicznych wniosków na podstawie gromadzonych faktów i danych. Zarówno w kontaktach z ludźmi jak i podczas przygotowania pisemnych analiz czy raportów, niezbędna jest łatwość sprawnego, precyzyjnego i zrozumiałego komunikowania się w mowie i piśmie. Z tym zawodem wiąże się wysoka odpowiedzialność społeczno-moralna, która wynika z charakteru problemów, z jakimi się on styka. Ze względu na rosnące wymogi szybko rozwijającego się na rynku, musi systematycznie poszerzać swoją wiedzę, umiejętności i kwalifikacje. Powinien uważnie śledzić wszelkie istotne informacje dotyczące przemian gospodarczych, jak i zmiany w przepisach prawnych i organizacyjnych.

WYMAGANIA FIZYCZNE I ZDROWOTNE

Pracę animatora przedsiębiorczości zalicza się do prac lekkich. Ważna jest ogólna sprawność fizyczna i psychiczna, a szczególnie dobry wzrok i słuch. Przeciwwskazaniem do pracy w tym zawodzie są choroby psychiczne.

WARUNKI PODJĘCIA PRACY W ZAWODZIE

Do podjęcia pracy w tym zawodzie niezbędne jest posiadanie wykształcenia wyższego, najlepiej w kierunkach: zarządzanie, ekonomia, prawo. Bardzo wskazane jest też ukończenie studiów podyplomowych z zakresu specjalistycznych zagadnień mogących pomóc przy wykonywaniu tego zawodu, np. polityka gospodarcza regionu.

MOŻLIWOŚCI AWANSU W HIERARCHII ZAWODOWEJ

W zawodzie animatora przedsiębiorczości istnieją duże możliwości rozwoju kariery zawodowej. Osoby wykonujące ten zawód zazwyczaj zajmują stanowiska kierownicze.

MOŻLIWOŚCI PODJĘCIA PRACY PRZEZ DOROSŁYCH

Warunkiem pracy w tym zawodzie jest wiedza, doświadczenie i faktyczne umiejętności. W związku z tym pracę w tym zawodzie mogą podjąć osoby w różnym wieku, ale nie przekraczającym granicy 50 lat.

ZAWODY POKREWNE

kierownik ds. doradztwa i szkoleń,
specjalista ds. marketingu i handlu,
specjalista ds. konsultingu,
specjalista ds. organizacji i rozwoju produkcji i usług,
kierownik jednostki organizacyjnej,
animator rozwoju regionalnego

LITERATURA

Łodygowska E., Rajewska K.: *Psychologia kontaktu z klientem*, KAW Warszawa 2001
Stoner James A.F., Wankel Ch.: *Kierowanie*. PWN Warszawa 1995
Cialdini R. : *Wywieranie wpływu na ludzi*, Wyd.Towarzystwo Psychologiczne, Gdańsk 1996
Personel czasopismo wyd.INFOR
Ustawa o zasadach wspierania rozwoju regionalnego

Animator rozwoju przedsiębiorczości - projekcja

Zadania i czynności oraz warunki pracy w tym zawodzie nie będą różniły się od dotychczasowych. Zmianie ulegną tylko częściowo wymagania dla kandydatów do zawodu.

Wymagania:

- wykształcenie wyższe prawnicze lub ekonomiczne
- przydatna dodatkowa wiedza z zakresu psychologii (w celu nawiązywania dobrych relacji z przedsiębiorcami)
- gotowość do podnoszenia kwalifikacji zawodowych szczególnie w obszarze prawa i ekonomii (np.: analiza statystyk, bankowość, waluta, weksle, infrastruktura i inne obszary w zależności od terenu działania inwestora, wiedza administracyjna)
- wiedza z zakresu: inwestycji zagranicznych, przygotowanie ofert inwestycyjnych dla zagranicznego kontrahenta, znajomość procesu inwestycyjnego, pomoc publiczna, planowanie eksportu regionalnego.

Umiejętności:

- umiejętność prowadzenia rozmów, negocjacji (zachęcanie inwestorów)
- praktyczna znajomość języków obcych, w szczególności j. angielskiego i niemieckiego, oraz coraz bardziej przydatnego j. rosyjskiego
- prezentacje (zalety i wady inwestycji), przygotowanie atrakcyjnych w formie i treści prezentacji w programie Power Point
- czytanie i analiza ustaw

Cechy:

- dokładność
- umiejętność pracy w zespole
- otwartość
- altruizm - typ społecznika, praca jako misja społeczna

3. ANIMATOR ROZWOJU TECHNOLOGICZNEGO

ZADANIA I CZYNNOŚCI ROBOCZE

Osoba zajmująca się projektowaniem, wdrażaniem, promocją oraz oceną skuteczności nowych rozwiązań technologicznych w określonych gałęziach przemysłu. Zajmuje się, także wydawaniem decyzji w sprawach inwestycji, zezwoleń i norm jakości. Może pracować na stanowisku technologa w dużym przedsiębiorstwie lub jako koordynator ds. rozwoju regionalnego na szczeblu samorządowym lub państwowym.

Powinna to być osoba doskonale orientująca się w aktualnych realiach gospodarczych i społecznych. Specjaliści tej dziedziny mogą pracować w różnych przedsiębiorstwach, a szczegółowy zakres ich zadań wiąże się ściśle z branżą w której pracują. Można wskazać tyle form ich działalności, ile istnieje rodzajów aktywności gospodarczej. Produkcja i usługi są gałęziami gospodarki, które mają zaspokoić potrzeby klientów, ale również muszą realizować własne cele, tak aby osiągać zyski. Pierwszy obszar zadań animatora rozwoju technologicznego dotyczy diagnozy aktualnej sytuacji w danej branży. W tym celu prowadzi często badania i opracowuje sprawozdania z tych badań. Dokonuje analizy popytu i podaży na usługę, ocenia ekonomiczne i merytoryczne wnioski które z niej wynikają. Prowadzi politykę rozwoju technologicznego w skali przedsiębiorstwa, regionu, samorządu lub w skali ogólnopolskiej. Współpracuje z jednostkami administracyjnymi i badawczymi.

ŚRODOWISKO PRACY

materialne środowisko pracy

Praca animatora rozwoju technologicznego odbywa się przede wszystkim w biurze, ale w razie potrzeby dogląda on także pracy w halach produkcyjnych. Jest to praca lekka.

warunki społeczne

Większość zadań realizowanych przez animatora rozwoju technologicznego wymaga stałego kontaktu z podwładnymi, przełożonymi oraz współpartnerami z innych jednostek organizacyjnych. Konsultowanie i planowanie działań, opracowywanie projektów, negocjowanie najkorzystniejszych warunków, wymaga umiejętności społecznych, szczególnie z zakresu sprawnej komunikacji. Kontakty z osobami są zatem bardzo liczne, intensywne i niezbędne, co nierzadko naraża go na stres i ryzyko konfliktów z ludźmi.

warunki organizacyjne

Animator rozwoju technologicznego pracuje zwykle osiem godzin dziennie. Jednak nietypowe zdarzenia, czy konieczność podjęcia szybkich i strategicznych dla firmy decyzji, mogą wymagać pracy poza stałymi godzinami.

Animator rozwoju technologicznego samodzielnie podejmuje działania, które w danym momencie wymagają analizy. Sam zatem inicjuje i organizuje pracę, a jest nadzorowany jedynie w zakresie głównych celów i zadań.

Wykonywanie tej pracy wymaga czasami bezpośredniego kontaktu z instytucjami na terenie kraju.

WYMAGANIA PSYCHOLOGICZNE

Kandydat do pracy w zawodzie animatora rozwoju technologicznego powinien interesować się bieżącymi wydarzeniami gospodarczymi i społecznymi. Ważna jest gotowość do pogłębiania swojej wiedzy, w oparciu o fachową literaturę. Praca w tym zawodzie wymaga dużej odpowiedzialności oraz umiejętności podejmowania szybkich i trafnych decyzji. Inne niezbędne wymagania to umiejętność pracy w szybkim tempie oraz odporność emocjonalna. Niezbędna jest umiejętność logicznego myślenia. Bardzo ważna jest także umiejętność współdziałania i dobrej komunikacji z innymi osobami. Łatwość wypowiedzania się w mowie i piśmie, poprawne i zrozumiałe formułowanie myśli, pełnią ważną rolę w skutecznym wykonywaniu zadań. Umiejętność dostrzegania związków przyczynowo-skutkowych, wyciągania wniosków i przewidywania pewnych zjawisk i sytuacji, pozwalają decydować o wyborze właściwego kierunku działań.

Animator rozwoju technologicznego powinien wyróżniać się samodzielnością w pracy, inicjatywą oraz zdolnością przekonywania do nowych inicjatyw opracowanych w oparciu diagnozy, analizy i oceny wcześniej przez siebie lub inne instytucje dokonane. Przygotowanie sprawozdań i raportów wymaga cierpliwości, dokładności i wytrwałości oraz konsekwencji w działaniu. Takie cechy jak szybki refleks, spostrzegawczość, dobra koordynacja wzrokowo-ruchowa czy brak lęku przed wysokością, mogą być pomocne szczególnie podczas pobytu na hali produkcyjnej.

WYMAGANIA FIZYCZNE I ZDROWOTNE

Praca animatora technologicznego wymaga sprawności narządów słuchu i wzroku, ze względu na konieczność współpracy z innymi osobami. Kandydat do pracy w tym

zawodzie powinien być osobą zrównoważoną i nie posiadać kłopotów ze zdrowiem psychicznym.

W tym zawodzie nie mogą być zatrudnione osoby niepełnosprawne, specyfika pracy wymaga pełnej sprawności fizycznej i samodzielnego poruszania się.

Praca animatora technologicznego wyklucza zatrudnianie osób po przebytych zawale serca, chorujących na cukrzycę oraz epilepsję.

WARUNKI PODJĘCIA PRACY W ZAWODZIE

Aby podjąć pracę w przedsiębiorstwie wystarczy już ukończenie szkoły średniej zawodowej o specjalności wymaganej w danej branży. Natomiast animator rozwoju technologicznego pracujący w instytucjach na szczeblu samorządowym czy państwowym powinien mieć ukończone wyższe studia licencjackie lub magisterskie z zakresu ekonomii, marketingu i zarządzania oraz prawa.

Bardzo pomocne w pracy jest też ukończenie studiów kierunkowych w danej branży, np.: budownictwo, mechanika, górnictwo, turystyka, rolnictwo itd.

MOŻLIWOŚCI AWANSU W HIERARCHII ZAWODOWEJ

W tym zawodzie istnieje szereg możliwości rozwoju zawodowego.

Osoby pracujące w zawodzie animatora rozwoju technologicznego zajmują stanowiska kierownicze w dużych przedsiębiorstwach. Natomiast na szczeblu samorządu czy ogólnopolskim mają szansę zajmować stanowiska dyrektorskie.

MOŻLIWOŚCI PODJĘCIA PRACY PRZEZ DOROSŁYCH

Warunkiem pracy w zawodzie jest wiedza, doświadczenie i faktyczne umiejętności.

W każdym wieku można zdobywać kwalifikacje lub je uzupełnić. Dobry specjalista, legitymujący się wcześniejszymi sukcesami zawodowymi, na pewno bez problemu znajdzie zatrudnienie.

ZAWODY POKREWNE

kierownik jednostki organizacyjnej,
kierownik działu badawczo-rozwojowego,
specjalista ds. organizacji i rozwoju produkcji i usług,
specjalista ds. marketingu i handlu,
z-ca dyr. ds. techniczno-produkcyjnych,

LITERATURA

Poradnik mechanika *Wyd. Naukowo-Techniczne, W-wa 1988*

Poradnik inżyniera mechanika

Kodeks pracy

Nauka i przyszłość *miesięcznik*

Animator rozwoju technologicznego – projekcja

Osoba, która do tej pory zajmowała się wdrażaniem, promocją oraz oceną skuteczności nowych rozwiązań technologicznych, powinna w przyszłości uwzględnić, dla lepszej efektywności swojej dotychczasowej pracy, następujące zagadnienia:

- rozpoznanie potrzeb rynku w regionie, a także w skali całego kraju, rozpoznanie tych potrzeb powinno być długofalowe i perspektywiczne
- śledzenie literatury zagranicznej, szczególnie w j. angielskim (dot. to szczególnie norm technologicznych)
- rozpoznawanie potrzeb kontrahentów oraz odpowiadanie na ich zapotrzebowanie
- powinna brać regularny udział w sympozjach, seminariach oraz wszelkiej wymianie doświadczeń
- powinna współuczestniczyć w prowadzeniu prac badawczych, weryfikować, udoskonalać i zastosowywać nowe rozwiązania technologiczne.

Częściowej zmianie też ulegną wymagania stawiane kandydatom do zawodu.

Wymagania:

- wykształcenie co najmniej wyższe techniczne
- doświadczenie w branży technologicznej
- specjalizowanie się w coraz węższych dziedzinach
- zamiłowanie do tego typu pracy
- gotowość do podnoszenia kwalifikacji (śledzenie bez przerwy najnowszych publikacji technicznych)
- znajomość przynajmniej jednego języka obcego, preferowanym jest i będzie j. angielski

Umiejętności:

- manualne i werbalne
- umiejętność podejmowania decyzji
- umiejętność pracy w zespole

Cechy:

- odporność emocjonalna na stres
- kreatywność
- lojalność